

**IMPACTUL FOLCLORULUI PENTRU COPII ASUPRA FORMĂRII
ELEMENTELOR CULTURII ARTISTIC-ESTETICE ÎN CLASELE PRIMARE**

**THE IMPACT OF CHILDREN'S FOLKLORE ON THE FORMATION OF ELEMENTS
OF ARTISTIC-AESTHETIC CULTURE IN PRIMARY SCHOOL**

*CIOBANU Claudia Veronica, drd.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*CIOBANU Claudia Veronica, PhD candidate,
UPS “Ion Creanga” from Chisinau,
ORCID: 0000-0003-2258-883X*

CZU: 373.3:39:82-93

DOI: 10.46727/c.10-11-11-2023.p163-167

Abstract: The article is a debate about children's folklore that continues to shape children's artistic-aesthetic perception. The paper addresses how we frame questions about the aesthetics of today's children's folklore. The debate is based on the issue of complexity and its role, which is inherently complex and the complexity must not elude the child. We add the moral, intellectual and educational implications of creating poems / lyrics.

The review of the specific creations of children's folklore is made starting from the artistic-esthetic elements specific to each one. The connection with music is an important element that should not be omitted when talking about artistic-aesthetic culture.

Theoretical and experimental identification of the specifics of artistic-aesthetic knowledge is an important, basic premise, in order to integrate the methodologies of artistic-aesthetic education from the perspective of strengthening pedagogical approaches on the principle of forming elements of artistic-aesthetic culture.

Keywords: children's folklore, artistic-aesthetic knowledge, game.

Rezumat: Textul prezintă o dezbatere despre folclorul copiilor care continuă să modeleze percepția artistic-estetică a copiilor. Lucrarea abordează modul în care încadrăm întrebări despre estetica folclorului copiilor de astăzi. Dezbateră se bazează pe problema complexității și rolul acestuia, care este în mod inerent complex, iar complexitatea nu trebuie să eludeze copilul. Adăugăm implicațiile morale, intelectuale și educaționale ale creării poeziilor/ versurilor.

Trecerea în revistă a creațiilor specifice folclorului pentru copii este realizată pornind de la elementele artistic-estetice specifice fiecăreia. Legătura cu muzica este un element important ce nu trebuie omis atunci când vorbim de cultura artistic-estetică.

Identificarea teoretică și experimentală a specificului cunoașterii artistic-estetice este o premisă importantă, de bază, în vederea integrării metodologiilor educației artistice-estetice din perspectiva fortificării demersurilor pedagogice pe principiul formării elementelor culturii artistic-estetice.

Cuvinte-cheie: folclorul copiilor, cunoașterea artistic-estetică, joc.

Folclorul copiilor reprezintă o parte componentă a literaturii naționale și constituie un gen literar de sine stătător. Prin cântec și joc copilul ia contact cu mediul înconjurător, străduindu-se să-l cunoască. Creațiile din folclorul copiilor însoțesc jocurile, dorințele, bucuriile, supărările, impresiile acestora. Pornind de la conceptul că „textul reprezintă, de fapt, atitudinile autorului, atitudini care se manifestă în propriile trăiri față de lume, față de valorile umane, atitudini care evidențiază anumite concepte de viață, crezuri, idealuri, convingeri” [3, p.17] Aceste creații au multiple funcții: psihică,

educativ- formativă și distractivă. Ele sunt creații în proză sau în versuri, epice și lirice și nu au o formă fixă.

Aceste creații au trăsăturile specifice creației populare:

- au un caracter anonim întrucât nu se cunoaște autorul;
- caracter oral fiind transmise pe cale orală;
- caracter colectiv întrucât sunt creații ale mai multor persoane care au contribuit în timp la îmbogățirea lor până la forma actuală;
- au caracter popular întrucât au ca sursă de inspirație înțelepciunea populară și utilizează limbaj și expresii caracteristice graiului popular
- caracter sincretic, implicând simultan diferite forme de artă: muzică, poezie, jocul mimic, dans;

Aceste creații au și trăsături specifice:

- au o notă de naivitate firească, optimism și vioiciune;
- se caracterizează prin simplitate, muzicalitate și plasticitate;
- sunt atractive, plăcute întrucât copiii preferă rimele năstrușnice, numărările șugubețe, tot felul de poezii naive, jocuri hazlii.

În conținutul lor regăsim imagini din lumea animală și florală și din viața socială și de familie. Cu alte cuvinte regăsim lumea ce înconjoară copilul sau o lume imaginară, specifică copilăriei.

Copiii se joacă în termeni proprii și departe de privirea adultului. Legătura dintre poezie și joacă este subliniată de faptul că în jocurile lor, copiii folosesc forme poetice: rime, refrenuri, apeluri modelate și răspunsuri. Niciun raport, oricât de sumar, al jocului în poezia copiilor nu poate lua în considerare poezia din jocul copiilor. Pentru adult, „jocul” este o scăpare, antiteza muncii, dar pentru copii jocul este plăcere, iar rima copiilor este muncă, și arată întrepătrunderea dintre realitate și imaginația copiilor. Devine cea mai bună formă de comunicare a copiilor, în care „comportamentele non-verbale sunt complementare cu mijloacele lingvistice, sporind mult performanțele competenței de comunicare.” [6, p.129]

S-ar putea ca cineva să încadreze folclorul copiilor în categoria poeziei, dar acesta are un ritm și un model distinctiv, cu atât mai puternic cu cât sunt scandate în modul în care copiii își recită formulele. Acest lucru poate fi văzut ca un „joc” și, în sens teatral, un dialog prestabilit realizat de actori – este plăcut, dacă nu deliberat, Concret, specific, chiar practic, acest schimb este conceput pentru a pune în funcțiune rapid un joc. Acestea sunt forme ale cuvintelor care îndeplinesc o funcție colectivă, cuvinte care fac lucrurile să se întâmpale.

Mariana Marin analizează, modelul teoretic de dezvoltare a atitudinii elevului față de opera literară, evidențiind faptul că „manifestarea atitudinală declanșează la elevi spiritul critic, polemic. Subiectul ELA are posibilitatea de a se afirma ca personalitate, de a lansa idei creative.” [3, p. 68] Această raportare este evidentă în cazul folclorului pentru copii.

Primul lucru pe care trebuie să-l facem atunci când este vorba de folclorul pentru copii este, după cum specifică și Huizinga, „să renunți la ideea că poezia are doar o funcție estetică sau poate fi înțeleasă doar din punct de vedere estetic. În orice civilizație înfloritoare, vie, ... poezia are o funcție vitală, atât socială cât și liturgică.” [1, p.120]

VI. Pâslaru definește educația artistic-estetică fiind una „formativ-creativă prin definiție, întregul său proces instructiv-educativ și rezultatele sale având natură autoreflexivă, orientate în totalitate la formarea dezvoltarea (=desăvârșirea) ființei celui educat.”[5, p.44]

Cântecele formulă sunt formule de incantație (este cantată sau recitată pentru a obține un efect supranatural). Acestea utilizează ca modalitatea artistică invocarea, chemând în ajutor soarele, luna,

ploaia, plante sau animale, cântece care invoca plante și viețuitoare și care exprima prietenia dintre copii și viețuitoare, cântece sau formule pentru schimbarea vremii;

Versurile sunt uneori cântate sau scandate de copii. Unele dintre aceste cântece formule sunt însoțite de unele ritualuri. De exemplu: ritualul de provocare a ploii este însoțit de jocul paparudelor, ținut la date fixe (a treia joi după Paști, de Sangeorge, de Rusalii, la solstițiul de vară) sau când sunt ani secetoși, fetele dansând invocă ploaia.

Recitativile - numărători sunt creații în versuri sau în proză, cu rima și ritm, recitarea lor fiind însoțită de o gesticulație specifică. Ele sunt rostite de copii cu scopul de a

- alege un conducător de joc
- alege copilul care va avea un anumit rol în joc
- sau de a elimina jucătorii în plus, fără supărare.
- Sunt ușor de memorat, încântă copiii, îi antrenează și îi bine-dispune. Au și valoare instructiv – educativă pentru că îi ajută pe copiii
- să despartă cuvintele în silabe
- să-și corecteze unele defecte de pronunție
- să-și dezvolte limbajul

În cele mai multe cazuri, numărătorile sunt nedefinite formal. Aceste elemente estetice pot funcționa în unele moduri, dar cântecele sunt într-adevăr doar bucăți de versuri rigid lirice, didactice, departe de muzica reală.

Nonsensurile literare sunt deosebit de utile deoarece, după cum au remarcat mulți critici, se bazează în mare măsură pe sunet, pe așa-numita muzică a cuvintelor. Sunt de multe ori considerate cântece interpretative și nu poezie. O scurtă explorare a conexiunilor cu muzica, va ajuta la consolidarea nonsensurilor literare cu o estetică specială. Acestea conțin și o onomatopeică specială ce susține textul și numărătoarea, sau surpriza finalului numărătorii.

Numărătorile servesc ca miniaturizări ale ceea ce urmează, repetarea în modele verbale de suspans, selecția unei victime, eliminarea anumitor jucători și așa mai departe, care sunt elementele jocurilor comune ale copiilor. Rolul lor nu este, în sens restrâns, estetic și, totuși, au propriile gusturi, dispozitive și stiluri caracteristice: non-sensul, o suspiciune de lirism, parodie de norme și comportamente ale adulților și peste tot un puternic privilegiu al ritmului metric care invită recitarea grupului.

Ele contribuie la dezvoltarea auzului fonematic al copiilor (auz fonematic = care permite copilului să diferențieze cuvintele între ele și formele gramaticale ale aceluiași cuvânt) și la înlăturarea defectelor de vorbire. Conținutul lor este inspirat din universul familial și școlar. Jocurile recitative sunt cele pentru exersarea și corectarea vorbirii. Versurile sunt plăcute hazlii, cu atât mai mult cu cât sunt incantații adresate animalelor sau insectelor îndrăgite de copii.

Cântecele de joc însoțesc jocurile copiilor și au, în general, o formă dialogată. Unele jocuri se referă la diferite munci (exemplu: *Zidul*, *Țăranul e pe câmp*, *De-a pânza*, *Podul de piatra*), altele imită aspecte din viața animalelor. Versurile acestor cântece marchează fie desfășurarea jocului, fie doar momentul de început.

Versurile cumulative reprezintă o altă categorie de creații de acest gen. Ele au apărut prin desprinderea lor din basme sau snoave, devenind independente. Principalele modalități artistice întâlnite sunt paralelismul și repetiția.

Frământările de limbă se spun cu o repeziciune crescută și răspicat. Ele sunt sucite, încâlcite și învârtite într-adins, ca cel ce le spune să-și frământă limba ca să le spună corect. Au un caracter ludic (sunt specifice jocului; glumeț, sprințar) și valențe instructiv – educative, oferind în același timp

copiilor și bucuria jocului liber. Acest tip de creații se folosesc pentru însușirea corectă a unor sunete sau cuvinte dificile și contribuie la dezvoltarea atenției, spiritului de observație, memoriei, perspicacității copilului.

Zicătorile care persistă sunt adaptate în special într-un fel la circumstanțele relației adulte – cu copilul. Este un aspect al criticilor de specialitate din literatura pentru copii, potrivit cărora trăsăturile sale sunt la fel de mult un produs al temerilor și dorințelor adulților, precum sunt o satisfacție a gusturilor sau nevoilor copiilor și acest lucru ridică întrebarea suplimentară dacă o zicătoare rezistă din cauza apelului său la adulți sau la copii. Totuși, aceste creații, spre deosebire de alte creații din literatura pentru copii, au fost modificate sau adaptate în spațiul performativ dintre adult și copil, și astfel s-ar părea probabil că acestea sunt modelate de înclinațiile ambelor.

Folclorul pentru copii pune un nou accent asupra modului în care experimentăm melodia – ca melodia, armoniile, și ritmuri (auzite sau interpretate), adăugând efecte aurale și asociative care contribuie la sensul general. Melodia urcă sau coboară pe versuri. Odată ce considerăm că muzica adaugă cumva sens textului, ușa este deschisă unei reevaluări a practicilor noastre critice cu privire la poezia copiilor.

Relația dintre poezie și muzică, denotare și abstracție, pune accentul pe *util*, surprins în cântecele copiilor ca formă de simbioză între mișcare, joc și reguli.

Criticii de literatură pentru copii tind în mare parte să facă acest lucru să pună accentual pe utilitatea folclorului pentru copii ca joc, mai puțin ca expresie a culturii artistic-estetice. Se ignoră elementele muzicale ale poeziei sau, mai rău, corespondența conceptelor muzicale, rezultând, în cel mai bun caz, o lectură mai limitată, fără efecte asupra copiilor. Toată poezia, desigur, își are rădăcinile în muzică, dar devine deosebit de importantă relația acesteia cu poezia copiilor, Elementul muzicii din poezie, este ceea ce am putea numi o estetică ascunsă.

Versurile cu cinci bătași sunt rare în poezia copiilor, versurile cu patru bătași sunt cele mai frecvente. Pentru a fi mai exacti, ritmul cu patru bătași în diferitele sale manifestări este peste tot, întrucât una dintre diferențele majore dintre cele două ritmuri (care între ele reprezintă practic măsura obișnuită) este că, în timp ce secvența de cinci bătași – ia aproape întotdeauna forma din pentametrul iambic, rimat sau nerimat – nu se pretează la o diviziune sau înmulțire ușoară, secvența de patru bătași alunecă ușor în unități mai mici sau mai mari. Atât de puternic este înclinația copiilor pentru grupuri de patru bătași, încât favorizează crearea de către vorbitor - cu ușurință – un accent care lipsește. Aceste grupuri de trei și patru bătași sunt elementele constitutive ale mai multor aranjamente diferite ale lungimilor vers. Contorul clasic de baladă de 4.3.4.3 bătași, cunoscut sub numele de “măsură comună.” Acesta apare frecvent și în versurile copiilor.

Identificarea teoretică și experimentală a specificului cunoașterii artistic-estetice este o premisă importantă, de bază, în vederea integrării metodologiilor educației artistice-estetice din perspectiva fortificării demersurilor pedagogice pe principiul formării elementelor culturii artistic-estetice. Este important ca întreg procesul să se axeze pe „formarea pedagogică orientată a cititorului de literatură artistică, prin cunoașterea axiologică a literaturii de ficțiune, ca sistem artistic-estetic imanent, și prin angajarea apropiată a cititorului în producerea valorilor *in actu* ale literaturii” [4, p. 23]

Receptarea și înțelegerea frumosului este o acțiune ce poate fi mijlocită astfel încât să se formeze competențe și elemente de cultură. Factori importanți care contribuie la experiența individuală de percepție este formată din condițiile care sunt legate de ea percepția noastră, prezentată fie ca naturală, fie dobândită în timpul evoluției noastre în timp, dar, de asemenea, în funcție de contextul geografic și cultural al unei persoane. O altă observație este că există ceea ce numim

specificitatea artistică a obiectelor, determinată nu la fel de mult prin validarea lor de domeniul instituțional al artei, ci de modul în care funcționează la nivelul percepției copilului.

Un alt aspect ce trebuie reținut este și faptul că prin intermediul folclorului pentru copii se formează primele reprezentări literar-artistice, raportându-ne la noua tendință de analiză - Poetica cognitivă. Termenul în sine a fost inventat de Reuven Tsur în anii '70. Conform studiilor europene „vorbim despre modul în care limbajul evocă amintiri, așteptări și emoții care își desfășoară drumul în percepțiile noastre și despre modul în care metaforele sin-estetice formează o mare parte din vocabularul copiilor de zi cu zi pentru descrierea experienței” [2, p.19].

Apanajul utilizării folclorului pentru copii în învățământul primar este ușurința cu care copii fac imersie în contextul imaginar implicat. Cu toate acestea, îngrijorarea apare atunci când se dorește adaptarea literaturii la nivelul vârstei școlare mici. Preocuparea principală este aceea că reducerea literaturii la nevoile cititorului-copil provoacă vătămări nu doar copilului, deși acest lucru este implicit, dar mai important, poemului. Se teme că asocierea sa cu copiii ne va contamina ideile despre ceea ce este poezia.

Folclorul copiilor trebuie să își păstreze valoarea principală, aceea de a promova un spațiu de noi creații. Se urmărește ca ceea ce ar putea avea valoare educativă, să fie valoros și din punct de vedere estetic. Folclorul copiilor ar putea fi în mod activ un mijloc de promovare a sensibilităților estetice și de exprimare a acestora.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. HUIZINGA, JOHAN. *Homo ludens: Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*. București : Humanitas, 2012. 346 p ISBN 978-973-50-3480-1.
2. KATHERINE WAKELY-MULRONEY, LOUISE JOY. *The aesthetics of children's poetry*. New York : Routledge, 2018. ISBN: 978-1-315-61226-3 (ebk).
3. MARIANA, MARIN. *Didactica lecturii*. Arad : Editura Universității Aurel Vlaicu, 2013. 134 p ISBN 978-973-752-662-5.
4. PÂSLARU, VLAD. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. București : Sigma, 2013. 281 p ISBN 978-973-649-875-6.
5. PÂSLARU, VLAD. *Prolegomene*. Chișinău: ProLibra, 73 p 2017.
6. SPITZBERG, BRIAN H. (Re)Introducing communication competence to the health professions (Special issue: Interdisciplinary Perspectives on Medical Error). Vol. Journal of Public Health Research, 2, 2013, p 126–135 DOI: 10.4081/jphr.2013.e23.